

Solidaritātes nodokļa likuma 6. pantā noteiktās nodokļa likmes arī attiecībā uz darba devējiem neatbilst Satversmē nostiprinātajam vienlīdzības principam

Satversmes tiesa 2017. gada 16. novembrī pasludinājusi spriedumu lietā Nr. 2016-16-01 “Par Solidaritātes nodokļa likuma 3., 5. un 6. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam”.

Apstrīdētās normas

Solidaritātes nodokļa likuma 3. pants:

“Nodokļa objekts ir ienākums, kas noteikts likuma “Par valsts sociālo apdrošināšanu” 14. un 20.² pantā¹ un pārsniedz attiecīgajam kalendāra gadam noteikto valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objekta (turpmāk — obligāto iemaksu objekts) maksimālo apmēru.²”

Solidaritātes nodokļa likuma 5. pants:

“Nodokļa maksātāji ir darba devēji, darba ņēmēji, iekšzemes darba ņēmēji pie darba devēja — ārvalstnieka, ārvalstu darba ņēmēji pie darba devēja — ārvalstnieka — un pašnodarbinātie, kuri pakļauti valsts sociālajai apdrošināšanai un kuru ienākumi taksācijas periodā pārsniedz saskaņā ar likumu “Par valsts sociālo apdrošināšanu” noteikto obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru.”

Solidaritātes nodokļa likuma 6. pants:

“Nodokļa likme atbilst obligāto iemaksu likmei, kas noteikta saskaņā ar likuma “Par valsts sociālo apdrošināšanu” 18. pantu³.”

¹ [...] Darba devēja un darba ņēmēja obligāto iemaksu objekts ir visi algotā darbā aprēķinātie ienākumi, no kuriem jāietur iedzīvotāju ienākuma nodoklis, neatskaitot neapliekamo minimumu, nodokļu atvieglojumus un attaisnotos izdevumus, par kuriem nodokļu maksātājam ir tiesības samazināt apliekamo ienākumu. [...]

² No 2014. gada 9. decembra līdz 2016. gada 23. augustam valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu maksimālais apmērs bija noteikts **48'600 EUR gadā** (*Ministru kabineta 2014. gada 9. decembra noteikumi Nr.756 “Grozījumi Ministru kabineta 2013. gada 17. decembra noteikumos Nr.1478” Noteikumi par valsts sociālās apdrošināšanas obligāto un brīvprātīgo iemaksu objekta minimālo un maksimālo apmēru” 1.1. punkts*). Kopš 2016. gada 23. augusta valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu maksimālais apmērs noteikts **52'400 EUR gadā** (*Ministru kabineta 2013. gada 17. decembra noteikumu Nr. 1478 “Noteikumi par valsts sociālās apdrošināšanas obligāto un brīvprātīgo iemaksu objekta minimālo un maksimālo apmēru” 5. punkts*).

³ Obligāto iemaksu likme, ja darba ņēmējs tiek apdrošināts visiem sociālās apdrošināšanas veidiem, ir 34,09 procenti, no kuriem 23,59 procentus maksā darba devējs un 10,50 procentus — darba ņēmējs (*likuma “Par valsts sociālo*

Augstāka juridiska spēka norma

Satversmes 91. panta pirmais teikums:

“Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā.”

Lietas fakti

Pieteikumu iesniedzējas ir deviņas juridiskās personas – darba devējas, kas nodarbina darba ņēmējus, kuru ienākumi no darba algas gadā pārsniedz obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru. Tādējādi atbilstoši apstrīdētajām normām darba devējām iestājas solidaritātes nodokļa maksāšanas pienākums Solidaritātes nodokļa likumā noteiktajā apmērā.

Pieteikumu iesniedzējas uzskata, ka no apstrīdēto normu mērķa mazināt nodokļu regresivitāti un papildināt valsts pamatbudžetu sociāla rakstura izmaksu finansēšanai izriet darba ņēmēju, nevis darba devēju pienākums maksāt solidaritātes nodokli. Tomēr lielāko daļu no kopējā solidaritātes nodokļa sloga maksājot tieši darba devēji. Turklāt pieteikumu iesniedzēju ieskatā likumdevējs neesot izvērtējis alternatīvas, kas mazāk ierobežotu darba devēju tiesības.

Apstrīdētās normas ierobežojot pieteikumu iesniedzējām Satversmē noteiktās pamattiesības, jo paredzot atšķirīgu attieksmi pret darba devējiem, kas atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos. Apstrīdētās normas pasliktinot to darba devēju situāciju, kuri nodarbina augsti kvalificētus speciālistus, nostādot tos neizdevīgākā pozīcijā attiecībā pret citiem darba devējiem, kas šādus darbiniekus nenodarbina. Pieteikumu iesniedzējas arī uzskata, ka apstrīdētās normas paredz atšķirīgu attieksmi pret visiem darba devējiem, kas maksā solidaritātes nodokli, attiecībā uz nodokļa likmju piemērošanu. Likumdevējs bez objektīva pamata esot noteicis atšķirīgu solidaritātes nodokļa likmi darba devējiem atkarībā no tā, kādiem sociālās apdrošināšanas riskiem darbinieks ir pakļauts.

apdrošināšanu” 18. panta pirmā daļa). Papildus skatīt: **Obligāto iemaksu likmes apmērs un sadalījums pa apdrošināšanas veidiem.** Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras mājaslapā ievietota tabula, kurā var apskatīt obligāto iemaksu atšķirīgās likmes darba devējiem un darba ņēmējiem atbilstoši sociālās apdrošināšanas veidam [*Pieejams Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras mājaslapā:*
<http://www.vsa.lv/lv/pakalpojumi/stradajosajiem/iemaksas/iemaksu-likmes-apmers-un-sadalijums-pa-apdrosinanas-veidiem> (skatīts: 16.11.2017.)]

Tiesas secinājumi un lēmums

Par lietas saistību ar lietu Nr. 2016-14-01

Satversmes tiesa norādīja, ka savus apsvērumus par Satversmes 91. panta saturu solidaritātes nodokļa aspektā tā jau ir sniegusi spriedumā lietā Nr. 2016-14-01⁴. Šajā spriedumā izdarītie secinājumi ir attiecināmi uz izskatāmo lietu tiktāl, ciktāl pastāv līdzība solidaritātes nodokļa maksāšanas saistības satura ziņā. [12.]

Par darba devējam noteiktās solidaritātes nodokļa maksāšanas saistības saturu un tās atbilstību Solidaritātes nodokļa likuma mērķim

Satversmes tiesa konstatēja, ka solidaritātes nodoklis veido gan to nodokļu maksājumu daļu, kas tiek aprēķināta un ieturēta no darba ņēmēja bruto darba samaksas, gan arī to nodokļu maksājumu daļu, kas tiek aprēķināta un maksāta no darba devēja līdzekļiem. Lai mazinātu darbaspēka nodokļu regresivitāti, likumdevējs ieviesa jaunu nodokļa veidu – solidaritātes nodokli. Tādējādi atbilstoši Solidaritātes nodokļa likuma mērķim tika izlīdzināts darbaspēka nodokļu slogs gan darba ņēmējiem, gan arī darba devējiem. [13.1., 13.2.]

Par personu grupām, kas solidaritātes nodokļa maksāšanas pienākuma aspektā atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos

Satversmes tiesa norādīja, ka vienojošā pazīme, pēc kuras lietā nosakāmas personu grupas, kas atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos, ir solidaritātes nodokļa objekts, proti, ienākumu apmērs, kam tiek piemērots solidaritātes nodoklis. Darba devējiem, kas nodarbina darba ņēmējus, kuru ienākumi gada laikā nerasniedz robežu, pēc kuras rodas solidaritātes nodokļa maksāšanas pienākums, šīs pazīmes nav. Līdz ar to šie darba devēji pēc būtības nav salīdzināmi ar darba devējiem, kas nodarbina darba ņēmējus, kuru ienākumi šo robežu pārsniedz. Savukārt visi darba devēji, kam ir pienākums maksāt solidaritātes nodokli, atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos. [15.1., 15.2.]

Par tiesvedības izbeigšanu daļā par Solidaritātes nodokļa likuma 3. un 5. panta atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam

Satversmes tiesa atzina, ka šajā lietā tāpat kā lietā Nr. 2016-14-01 nodokļa subjekts un objekts paši par sevi nerada vienlīdzības principa pārkāpumu. Proti, atšķirīga attieksme pret

⁴ Satversmes tiesa 2017. gada 19. oktobrī ir pasludinājusi spriedumu lietā Nr. 2016-14-01 “Par Solidaritātes nodokļa likuma 3., 5., 6., 7. un 9. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 109. pantam”. Spriedums lietā Nr. 2016-14-01 [pieejams šeit](#). Preses relīze par pasludināto spriedumu lietā Nr. 2016-14-01 [pieejama šeit](#).

salīdzināmajām grupām varētu izrietēt vienīgi no noteiktajām nodokļa likmēm. Līdz ar to Satversmes tiesa secināja, ka Solidaritātes nodokļa likuma 3. un 5. pants Satversmes 91. panta pirmā teikuma ietvaros nav vērtējami, jo nerada pamattiesību ierobežojumu. Satversmes tiesa nolēma šajā daļā tiesvedību izbeigt. [16.]

Par Solidaritātes nodokļa likuma 6. panta neatbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam

Satversmes tiesa norādīja, ka darba devējiem, kas maksā solidaritātes nodokli, tā likmes ir atšķirīgas atkarībā no sociālajiem riskiem, kuriem ir apdrošinātas to nodarbinātās personas. Tādējādi Solidaritātes nodokļa likuma 6. pants paredz atšķirīgu attieksmi pret darba devējiem, kuri atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos. [17.]

Satversmes tiesa vērsa uzmanību, ka jautājumā par to, vai atšķirīgā attieksme ir noteikta ar Satversmē noteiktajā kārtībā pieņemtu tiesību normu, lietas faktiskie apstākļi un juridiskais pamatojums ir identiski lietas Nr. 2016-14-01 ietvaros izvērtētajiem. Satversmes tiesa spriedumā lietā Nr. 2016-14-01 atzina, ka solidaritātes nodokļa likmes ir noteiktas ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu. Līdz ar to nav nepieciešams atkārtoti vērtēt apstrīdētās normas pieņemšanas procesu, un tāpēc arī šajā lietā atšķirīgā attieksme ir noteikta ar likumu. [18.]

Satversmes tiesa spriedumā lietā Nr. 2016-14-01 jau izvērtēja jautājumu par Solidaritātes nodokļa likuma 6. pantā paredzētās atšķirīgās attieksmes leģitīmo mērķi un norādīja, ka nodokļa administrēšanas vienkāršība nevar būt vienīgais leģitīmais mērķis, nosakot atšķirīgu attieksmi pret salīdzināmām solidaritātes nodokļa maksātāju grupām. Tāpat arī nozīmīgs budžeta ieņēmumu apjoms (nodokļa fiskālais efekts) vai solidaritātes nodokļa maksātāju nelielais skaits paši par sevi nevar tikt izmantoti, lai pamatotu Satversmē nostiprinātā vienlīdzības principa ierobežojumu. Ņemot vērā minēto, Satversmes tiesai nebija nepieciešams šādus apsvērumus vērtēt atkārtoti. Satversmes tiesa secināja, ka atšķirīgai attieksmei pret darba devējiem, kas paredzēta ar Solidaritātes nodokļa likuma 6. pantu, nav leģitīma mērķa, tāpēc šī apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam. [19.]

Par Satversmes tiesas sprieduma spēku laikā

Satversmes tiesa norādīja, ka šajā lietā līdzīgi kā lietā Nr. 2016-14-01 ir nepieciešams un pieļaujams tas, ka arī attiecībā uz darba devējiem Satversmei neatbilstošais Solidaritātes nodokļa likuma 6. pants vēl noteiktu laiku paliek spēkā, lai likumdevējam būtu iespēja pieņemt jaunu tiesisko regulējumu, ievērojot vienlīdzības principu. Ņemot vērā to, ka jaunā

tiesiskā regulējuma pieņemšanai likumdevējam nepieciešams saprātīgs laika posms, kā arī to, ka attiecīgās izmaiņas jāaskaņo ar kopējo nodokļu politiku un jānodrošina valsts budžeta stabilitāte, Solidaritātes nodokļa likuma 6. pants atzīstams par spēkā neesošu no 2019. gada 1. janvāra. [20.]

Satversmes tiesa nosprieda:

- 1) izbeigt tiesvedību lietā daļā par Solidaritātes nodokļa likuma 3. un 5. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam;
- 2) atzīt Solidaritātes nodokļa likuma 6. pantu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un spēkā neesošu no 2019. gada 1. janvāra.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams. Spriedums stājas spēkā tā pasludināšanas brīdī.

Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā:

http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2017/11/2016-16-01_Spriedums.pdf

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Ketija Strazda

Satversmes tiesas priekšsēdētāja palīdze

Ketija.Strazda@satv.tiesa.gov.lv

67830737, 26200580